

HISTORIA LITERATURY POLSKIEJ (POZYTYWIZM)

studia stacjonarne
III rok (pięcioletnie magisterskie)

Program ćwiczeń – 30 godzin (semestr I)

1. Zajęcia organizacyjne: podanie tematyki ćwiczeń, ogólne omówienie tekstów źródłowych i podstawowych opracowań historycznoliterackich.

2. Świadomość literacka młodych pozytywistów – pierwsze **wystąpienia programowe**.

J. Kulczycka-Saloni, *Programy i dyskusje literackie okresu pozytywizmu*, BN, Wrocław 1985 – stąd następujące teksty źródłowe:

- 1) **A. Wiślicki**, *Groch na ścianę* (1867),
- 2) **A. Świętochowski**, *My i wy* (1871),
- 3) **A. Świętochowski**, *Pleśń społeczna i literacka* (1871),
- 4) **P. Chmielowski**, *Czy nauka może szkodzić twórczości* (1873),
- 5) **E. Orzeszkowa**, *Listy o literaturze. List I: Wiek XIX i tegocześni poeci* (1873);
- 6) **P. Chmielowski**, *Niemoralność w literaturze* (1877)

oraz:

rozd. IV (*Młodość pozytywizmu*) ze *Wstępu* J. Kulczyckiej-Saloni do: *Programy i dyskusje literackie okresu pozytywizmu*, s. XXII - LXI.

Zagadnienia:

- cele sztuki,
- pozytywistyczny model pisarza,
- nowy typ bohatera literackiego,
- proponowane tematy w literaturze,
- status poezji,
- stosunek do romantyzmu.

3. Pozytywistyczna teoria i praktyka prozy tendencyjnej.

TEKSTY TEORETYCZNE:

- 1) **E. Orzeszkowa**, *Kilka uwag nad powieścią* (1866),
- 2) **F. Bogacki**, *Tło powieści wobec tła życia* (1871),
- 3) **P. Chmielowski**, *Utylizaryzm w literaturze* (1872),

w: J. Kulczycka-Saloni, *Programy...*, op. cit.

lub: *Polska krytyka literacka (1800 - 1918). Materiały*, t. III, Warszawa 1959.

LITERACKA ILUSTRACJA TENDENCYJNOŚCI:

- E. Orzeszkowa**, *Obrazek z lat głodowych* (1866);
H. Sienkiewicz, *Humoreski z teki Worszyłły* (1872).

4. Próby przełamania tendencyjności:

- E. Orzeszkowa, *Marta* (1873);**
H. Sienkiewicz, *Szkice węglem* (1876).

- A. Martuszewska, *Pozycja narratora w powieściach tendencyjnych Elizy Orzeszkowej*, Gdańsk 1970;
- J. Barczyński, *Narracja i tendencja. O powieściach tendencyjnych Elizy Orzeszkowej*, Wrocław 1976;
- T. Bujnicki, *Pierwszy okres twórczości Henryka Sienkiewicza*, Kraków 1968;
- *Henryk Sienkiewicz*, oprac. i wstęp J. Kulczycka-Saloni (Biblioteka „Polonistyki”), Warszawa 1966.

5. Między tendencyjnością, realizmem a naturalizmem:

- B. Prus, *Placówka* (1885).**

- Prus. Z dziejów recepcji twórczości. Wybór tekstów i opracowanie E. Pieścikowski. Warszawa 1988 (odpowiednie partie dotyczące *Placówki*);
- S. Fita, „*Placówka*” *Bolesława Prusa*, Warszawa 1980.

6. Teoria i praktyka powieści realistycznej:

- E. Orzeszkowa, *Nad Niemnem* (1887).**

- **E. Orzeszkowa, *O powieściach T.T. Jeża z rzutem oka na powieść w ogóle* (1879) w:**
 J. Kulczycka-Saloni, *Programy i dyskusje literackie okresu pozytywizmu...*, op. cit.;
- S. Eile, *Ideal powieści pozytywistycznej. „Nad Niemnem” Elizy Orzeszkowej*, „Pamiętnik Literacki” 1974 z. 1;
- J. Bachórz, *Wstęp do: E. Orzeszkowa, *Nad Niemnem**, Wrocław 1996, BN.

7 - 8. Powieść dojrzałego realizmu:

- B. Prus, *Lalka* (1889).**

- H. Markiewicz, *„Lalka” B. Prusa*, Warszawa 1967;
- S. Eile, *Dialektyka „Lalki” B. Prusa*, „Pamiętnik Literacki” 1973 z. 1;
- J. Bachórz, *Wstęp do: B. Prus, *Lalka**, Wrocław 1991, BN;
- E. Paczoska, *„Lalka”, czyli rozpad świata*, Białystok 1995;
- O. Tokarczuk, *Lalka i perła*, Kraków 2001.

9 - 10. Naturalizm w polskiej prozie:

- A. Sygietyński, *Na skałach Calvados* (1884);**
A. Dygasiński, *Wilk, psy i ludzie* (1883);
G. Zapolska, *Kaśka Kariatyda* (1887) i *Menażeria ludzka* (1893).

- D. Knysz-Rudzka, *Od naturalizmu Zoli do prozy Zespołu „Przedmieście”*, Warszawa 1972, rozdz. I, &. 1 - 4, s.7-25;
- J. Kulczycka-Saloni, D. Knysz-Rudzka, E. Paczoska, *Naturalizm i natruraliści w Polsce*, Warszawa 1992.

11 -12. Pozytywiści wobec tendencji modernistycznych (nowe rysy psychiczne w kreacji bohatera literackiego):

- E. Orzeszkowa, *Cham* (1888);**
H. Sienkiewicz, *Bez dogmatu* (1891).

- M. Głowiński, „Cham”, czyli pani Bovary nad brzegami Niemna w: "Lalka" i inne. Studia w stulecie powieści realistycznej, pod. red. J. Bachórze i M. Głowińskiego, Warszawa 1992;
- A. Hutnikiewicz, Współczesne powieści Sienkiewicza w: tegoż, Portrety i szkice literackie, Warszawa 1976, s. 7-22.

13. Powieść społeczno-obyczajowa u schyłku epoki:

B. Prus, *Emancypantki* (1893).

- E. Pieścikowski, „Emancypantka" i „Emancypantki" w: tegoż, *Nad twórczością Bolesława Prusa*, Poznań 1989, s.78-96;
- M. Głowiński, *Anioł wśród fałszywych języków (O „Emancypantkach" Prusa)* w: tegoż, *Gry powieściowe*, Warszawa 1973.

14. Między pozytywizmem a Młodą Polską:

St. Witkiewicz, *Na przełęczy* (1891).

- M. Olszaniecka, *Dziwny człowiek. (O Stanisławie Witkiewiczu)*, Kraków 1984;
- J. Majda, *Góralczyzna w twórczości S. Witkiewicza*, Wrocław 1979.

15. Pozytywizm z perspektywy współczesności: *Dziedzictwo pozytywizmu*, "Znak" 1996 nr 2.

Stąd następujące szkice:

- J. Tomkowski, *Żadnych szans na pozytywizm?*;
- G. Borkowska, *Pozytywizm - blaski i cienie*;
- K. Biedrzycki, *Czytam "Chama"*;
- J. Szacki, *Gdyby pozytywizmu nie było...*;
- T. Walas, *Przedwczesny pogrzeb pozytywizmu*;
- J. Woleński, *Pora na pozytywizm*;
- M. Wyka, *Niewygoda międzyepoki*;
- H. Markiewicz, *Pochwała polskiego pozytywizmu*.